

ADATTÁR

Néprajzi jegyzetek

a gyimesfelsőlöki és gyimesközéplöki csángókról.

Lakodalom. A gyermekek legtöbbször már 7 éves kortól kezdve tanulnak táncolni. Ezt a táncot *serke*-táncnak hívják.

14–15 éves kortól kezdve a leányok és legények vásár- és ünnepnapokon délután (a böjti időket kivéve) valamelyik ház csűrében rendezett táncon találkoznak. Itt a következő táncokat járják: *magyaros* (= esárdás), *kettős tánc*, *polka*, *németes* (= valcer), *hějca* v. *hějsza* (sárba-féle tánc, melyet csak a legények táncolnak) és *kerekes*-tánc (olyan, mint a hóra).

A legtöbb fiú csak katonáskodás után nősül.

A házasságkorba jutott legény eljár a leányos házhoz, vagy a guzsajásba, ahol tréfákkal és nótázással töltik az időt.

Ha a legény elhatározta magát a házasságra, megkéri keresztapját, a leendő násznagyot, hogy puhatolja ki a szülők szándékát. Ha a szülők beleegyezése bizonyos, akkor este elmegy a gazdával a leányos házhoz. A legény kinnmarad. A gazda bemegy a házba és ezeket mondja: Dicsértessék az Isten neve! Egy becsületben élő kedves atyánkfia általam tisztelteti kegyelmeit. Istentől minden testi-lelki áldásokat kíván, hogy a nagy, böcsen intéző, hatalmas Isten őrködjék kegyelmeiken, ki a világot teremtette, a kerek világot. Úgy a földnek kérésére teremté Isten Ádám atyánkot a földnek anyagjából és porából. Látván Isten, hogy az embernek élete nagyon kellemetlen, méj álmot bocsátott Isten Ádám atyánkra, kivette egyik ódalesontját és abból alkotta Éva anyánkot segítő társul és nőül, hejezte őket a paradicsomba, mej égen szép hej vót. A nagy, böcsen intéző, hatalmas Isten az emberi nem baja, kívánsága és más egyébféle vétkek kiirtására rendelé az Isten a szent házasságot, s így a szent házasság Isten rendelése. Mert Isten Ádám atyánkot mikor teremtette, a szent házasságot még akkor megszentelte, amint Máriának szent istóriája bőven eléadja, kivizsgálhatja minden értelmes és bámulva csodálhatja. És a szent rendelése tetszett az Úrnak, valamint pátriárkának, evángélistának. Páratlan életet kevesen tartának, méndnek tetszett a páros élet. Valamint Nőé pátriárka kibocsátott a bárkából egy pár galambot, azon szerént elutasított vala bennünket egy becsületben élő kedves atyánkfia N. N. kegyelmeihez, hogy a kegyelmei kedves leányát N. N.-et megkedvelte és annak fojtán küdött kegyelmeihez, hogy a kegyelmei kedves leányik karioi között felnevelt magzatjikat néki átalengednek nőül, hogy élhessenek örök boldogságba, a világba, mint örök atyafiak együtt örvendezhessenek, mire elvárom kegyelmei nek feleletjít, hogy az Isten segéje meg.

Egyszerűbb kérésnél a gazda csak ennyit mond: Igen tisztelt gazd'uram, háziasszonyunk! Valamit akarnék mondani, ha lennének szívvesek meghallgatni! N. N. meg akarna házasodni, ha lennének szívvesek a leányikat odaadni. Tahát ezen pár szovaimra légyenek szívvesek választ adni.

Ha a szülők beleegyeznek, behívják a leányt és megkérdezik: Elmész-e? Ha leány azt feleli: El, behívják a legényt s a gazda ezt kérdi tőle: Elveszed-e? El, ha ideadják, feleli a legény. A gazda összekapcsolja jobb kezüket és leönti pálinkával keresztalakban. Ezt *kézfogás*-nak hívják. Közben sokan begyűlnek s a legény a magával hozott kulacsból *megtiszteli* pálinkával őket. Ezt követő evés-ivás végeztével mindenki hazamegy. Másnap a leány és legény a pappal hirdetésre jelentkeznek.

21 nap után történik az *esküvet* v. *esküvő*, amely péntek kivételével bármely napon lehet. A lakodalom mindig vasárnap van. A vendégeket a gazda

hívja meg a következőképpen: Dicsértessék a J. Kr.! Igen szépen tisztelteti én átalam kegyelmeit N. N. vőlegény uram, örömapa uram, örömanya asszonnyal. Szüvesen látja vőlegény uram kegyelmeit jövő vasárnapra N. N.-nel megtartandó egybekelési nászinnapéjra, egy kis tisztességes mulatságra, egy Szent János megszegésire, egy tángyér ételnek, egy-két pohár italnak jóízűen elfogyasztására. Igíri magát vőlegény uram, örömapa uram, örömanya asszon, hogyha szüveskednének megjelenni, igen szépen meg fognák köszönni. Mire feleletjüket elvárom s az Isten segítje továbbra és szívemből kívánom.

Az esküvet a templomban történik, rendesen reggel. Ezen a vőlegényen kívül a *násznagy* (= keresztanya), násznagné (= keresztanya) és két tanu vesz részt. Bemenvén a templomba, megkerülik az oltárt egyszer balról jobbra s az oltár jobb *szeginél* megállnak. Esketés után a pap azt a menyasszonyt, akinek feje *fel van rakva*, külön imádsággal *béavatja* az asszonyok sorába. Esküvet után elmennek a násznagyhoz, vagy valamelyik kocsmába s itt a násznagy *megtiszteli* őket étellel és itallal. Innen hazamennek.

A lakodalom reggel kezdődik. A *lakodalmások* szekerükkel és lovaikkal a legény házána gyülekeznek. A gazda átadja a *vőféjnek a felrakott pálcát* (szallagokkal díszített pálcá) és a következőket mondja: D. a J. K.! Nagyon örvendünk és adunk hálát Istennek, Isten ó szent Felségének, hogy az Isten ó szent Felsége a jelenlevő óráig megőrzött és megóalmazott minden szomorú szívűbéli vátozatoktól. Kedves atyafiak! Vőlegény urunk (hazai leányasszóny) első tisztességes napjára készítettet vala egy égen szép vőféj-pálcát) első tisztességes napjára készítettet vala egy égen szép vőféj-pálcát, mej énatalam átaladassék kedves vőféj-uramnak, ha igíri, hogy gondját fogja viselni és azt úgy 10 óra tájba vissza fogja adni, mejre az Isten segítje meg, szívemből kívánom. Ezután elbúcsúztatja a vőlegényt szüleitől.

Kedves atyafiak, kik ide egybegyűltetek,
Kérlek szovaimra légyen figyelmetek,
Mert ezen éfiú N. N. szüleit elhagyja,
S végbócsú szovait nékem átoladja.

Szűnjék meg mostan hegedük zenéje,¹
Sarkantyúknak és ájon meg pengése,
Mer bócsúzásomnak most léssen kezdése,¹
Azétt az én szívem mostani érzése,
Nagyobb, mint a hegedük zengése.

Kedves jó szüelim, nevelő dajkám,
Úgy legény és leán jó barátim,
Hajátok énnékem bócsúzó szovaim.
Szívemből elmondom néktek kívánatim.

Mer nem léssen többé véletek maradásom,
Mer seregetektől más útra indulok.
Mivel vátozik az üdő, vátoztat münkét és
Szerencsés napokra vagynak szerencsétlenék és.

Méndenféle állat párt választ magának.
Én és választottam, kerestem magamnak.
Bócsúsom már innét, úgy indulok útnak,
Hogy haják értelmét az én szovaimnak.

Születésünk után van két jel napunkon:
Első házasságunk, második halálunk.

¹ Ez a sor megvan a moldvai magyarok búcsúztató versében. L. Dr. Csűry B.: *Néprajzi adatok a moldvai magyarokról*. Erdélyi Múzeum. 1930. 4—6. sz. 157. és 161. l. s a kovásznai búcsúztatóban is, l. Orbán Balázs: *A Székelyföld leírása*. III. 153.

Ma derült életem éfiú hajnalára,
Ezennel indulok én egy más szállásra.
Először szovaimat jó atyámhoz tészem,
Másodsor pedég anyámhoz intézem.

Kedves édisatyám, ki engem nemzettél.²
Azután énvelem számtalan jót tettél,
Mán ez üdőkorra ingem felneveltél,
Most mint galamb fiát szárnyamra eresztél.³

Azét te hézzád kedves édisatyám,
Nyútom én szovamat s végelbócsúzásom.²
Mer te Isten után viseltes gondomat,
Sajnálom és tóled már elválásomat.

Atyai szüves felruházásomér,
Mellettem és értem tett sok jovaider,
Néked a nagy Ég ezer áldásit meg ne vonja,
Meg ne vonja tóled éltető jovait,
Fordítsa éltedre az ég harmatait.

Köszönöm, oh atyám, sok szívességedet,
Irák fel az egek értem a nevedet,
Hogyha valaha megbántottalak tégedet,
Bocsáss meg, könyörgöm, esókolom kezedet.
Most pedég az Isten ótalmába hagylak,
Örvendek, hogyha egészségbe láthatlak.

Kedves édisanyám mán tehézzád térek,
Míg új szállásomra én tóled elérek,
Aldást Istentől én teréad kérek.

Köszönöm, hogy szültél,
Mellettem és értem éjjet nappá tettél,
Sok álmatlan éjben ingemet rengettél,
Mint jó tyúk csürkéjít híven fedegettél,
Már ez üdőkorra ingem felneveltél,³
Mint anya vélem cselekedtél,
Most pedég szárnyamra ingem eresztettél.⁴

Látod, kedves szülóm, elmenyek mellőled,
Jó gondom lészen örökké felőled.
Köszönöm, anyám, sok szívességedet,

Anyai hézzám való sok kegyes intéseidet.
Ha valamikor nem fogadtam engedelmességet,
Fizesse a nagy Ég tenéked.
Éjed világodnak szerencsés napjait,
Ne lássad a bűnak zavaros habjait.

Haja meg az Isten óhajtó szovaim.
A mennyei Atya légyen mēndég véled,
Valamég élted a világon éled,
Mikor pedig élted halálval cseréled,
Adja meg Jézusom a te örök béred.

² V. ö. Csúry B. i. m. 158. l. utolsó versszak; 159. l. 8. versszak.

³ V. ö. Csúry B. i. m. 159. l. 8. versszak, Orbán B. i. m. uo.

Hézzátok fordulok kedves testvéreim,
Bocsássátok meg elkövetett hibáim.
Méndenetek értem csak akkor legyen bús,
Mikor-mikor testvérséget visszahálálni nem tudom.

A jóért jóval kell fizetni.
Addég és köszönöm atyafiságtokat,
Kévánok, testvérim, szerencsés életet,
Nyútsa meg azt Isten hézzá az éltetek.

Ezer vigasságot tejjes esztendőkön,
Szüvemből kévánom tőteni ezeket.
Végre, ha elfogyott éltetek fákjája,
Legyen a menyország méndegyik hazája.

Most hézzátok fordulok legén s léány jó barátim,⁴
Születésemtől fogva nyájaskodó társim.
Azonban köszönöm barátságtoakat,
Néktek és kévánok ezer áldásokat.
Aldjon meg az Isten minden jóvaival,
Mint kerti violát drága illatjával.
Nem lesz már véletek többé maradásom, } A legény
Mer férjem házánál lészen a lakásom, } búcsúztatásánát
Amint uram fújja, úgy lesz táncolásom. } ez kimarad.

Ménden alsó s felső szomszédaim,⁴
Tőletek sem vonhatom meg bocsúzó szovaim.
Tőletek és kérek bocsánatot, ha vétettem,
Tű kedvetek ellen rosszat cselekedtem.
Dicsősség Istennek a magas mennyekben.

Mozsikák zengjete!
Sarkantyuk pengjete!
Puskák ropogjatek!⁴
Legények, lóra, s induljatek!

Középlokon a következő búcsúztatót mondják:

Kedves jó szüleim s nevelő dajkáim,
Úgy legény és leán kedves jóbarátim,
Hajátok énnékem bocsúzó szovaim
Szüvemből elmondom néktek kévánatim.

Nem lészen már véletek többé maradásom.
Most seregetektől más útra indulok,⁵
Mer vátozik az üdő, vátoztat münket és,
Szerencsés napokba vagy on szerencsétlen és.

Méndenféle állat párt választ magának.
En és választottam s kerestem magamnak.
Mán bocsúzó innét s úgy indulok útnak,
Hogy haják értelmét az én szovaimnak.

Miel maradásom mán itten nem lészen,
Azér gyenge szüvem innét bocsút véssen.
Először szovamat jó atyámhoz tészem
Másodsor anyámhoz intézetem lészen.

⁴ V. ö. Csűry B. i. m. 160. l. utolsó sor; 161 l. 2. és 4. versszak.

⁵ V. ö. Csűry B. i. m. 161. l. 2. versszak.

Zeng bocsúzó szovam, hullanak könyveim,
Mer válok el tőletek kedves jó szüelim
Bocsánatot kérek, ha megbántottalak,
És hogy tüktök sokszor megszorítottalak.

Hatalmas Úristen, világ Teremtője,
Tekints le méltatlan bűnös gyermekedre,
Tekints le ezen jó, kedves szüelimre,
Harmatonként szájon áldásod fejikre.

Kik által világra ingem helyeztettél,
És eddég általuk fel és neveltettél,
Most pedig számomra más utat rendeltél,
Az házos életre ingem eresztettél.

Azér buzgó szívvel hálát adok Néked,
És áldom örökké szent gondviselésed,
Magasztalom mindég Isten Főlséged,
Hogy lelkeim üdvére ad páros életet.

Kedves édisatyám, ki ingem nemzettél,
Azután énvélem számtalan jót tettél,
S már ez üdökorra ingem felneveltél,
S most mint galamb fiait szárnyomra eresztél.

Köszönöm ezeket kedves édisatyám,
Nézd könyveimtől mint borul az orcám,
S mielőtt atyai házadból kilépek,
Tőled térgyrehullva bocsánatot kérek.

Bocsánatot kérek, ha megbántottalak,
Jóságodért sokszor megszorítottalak,
Kedves édisatyám, feledd el azokat,
Becsásd meg s esdeklem követett hibámat.

Azér tehézzád, kedves édisatyám,
Nyútom én szovamat és bocsúzásomat,
Mer te Isten után viselted gondomat,
Sajnálom és mostan elválásomat.

Mellettem s érettem tett sok jóvaidért,
Adja tenéked a nagy Ég ezer áldásait,
S meg ne vonja tőled éltető jóvait.

Azét azt kívánom, hogy élted napjai,
Fójanak vígan, mint ég harmatjai,
Isten az áldásait fordítsa éltedre,
S az ég harmatja öntse kebledre.

Köszönöm, jó atyám, sok szívességedet,
Írják fel az egek érettem nevedet,
Sokszor megbántottalak, jó atyám, tégedet,
Bocsásd meg, könyörgök, csókolom kezedet.

Hogy megbántottalak, a Krisztus sebére
Kérlek, oh bocsáss meg, az Ó szent vérére.^o
Most pedég Isten ótalmába hagylak,
Örvendek mikor egészségbe látlak.

Kedves szülőanyám, mán tehézzád térek,
Míg új szállásomra te tóled elérek,
Aldást Istenemtől én teréad kérek,
Kit én szívemből szüntelen dicsérek.

Tudom, hogy nagyon fáj anyai szűvednek,
Midón elválását látod gyermekednek,
Kit tével tápláltál, kenyeren neveltél,
Köszönöm jó anyám, hogy ingem szültél,
Mellettem s érettem éjjelt nappá tettél,
Sok álmatlan éjben ingemet rengettél,
Mint jó tyúk csürkéjét híven fedeztetél,
S mán ez üdőkóra ingem felneveltél.

Kedves dajkám vótál s ingemet szeretted,
Jóra tanétottál, a rossztól intetted,
Mint anya leánval (legénvel) vélem cselekedted,
Most pedég szárnyamra ingem eresztetted.

Bocsánatot esdem, kedves és jó anyám,
Ha megbántottalak életemnek főjtán.
Az Istenre kérlek, bocsásd meg vétkeket,
Hogy el ne vesztsem az én szegén lelkemet.

Látod, kedves szülóm, elvisznek mellőled,⁷
Bocsánatot mostan azér kérek tóled.
De ha el és menyek, jó szüleim, mellőled,
Jó gondolatom léssen mendenkor felőled.

Köszönöm, jó anyám, sok szűvességedet,
Anyai hézzám való sok kegyes intésed.
S ha valaha nem fogadtam engedelmet,
Kérem, fizejse a nagy Ég ezeket tenéked.

A mennyei Atya légyen mändég véled,
Valamég éltedet e világon éled,
Mikor pedég élted halálval cseréled,
Adja meg Jézusom te örökös béred.

Mán most hézzátok fordulok, kedves testvéreim,
Bocsássátok meg elkövetett hibámat.
Méndeníték érettem csak akkor légyen bús,
Mikor a testvérséget visszahálalni nem tudom.

Mer tudom, hogy a jóért jóval kell fizejsek,
Addég és köszönöm atyafiságtokat,
Vélem tett testvéri nyájoskodástokat.

Az Úr, ki kedvéli a szent szűzességet,
Ne erejszen rétok szerencsétlenséget.
Kévánom kedves testvérim szerencsés éltetek,
Nyútsa meg az Isten hosszú éltetek.

Ezer vígasságot, tejjes esztendőket,
Szívemből kévánom tünéktek.
S végre, ha elalszik éltetek fákjája,
Légyen a mennyország mändegyik hazája.

⁷ Ezt csak a leány búcsúztatásánál mondják.

Mán hézzátok térek, jó legény s leán barátim,
Születésemről nyajoskodó társim.
Azonban köszönöm barátkozásokat,
S néktek és kívánok ezer áldásokat.

Tündökőjék éltetek, mint a nyíló virág,
S meg ne szomorkodjék a tü tutó pájátok.
Ejétek a virágnak szerencsés napjait,
S ne lássátok a bűnnek zavaros habjait.

Aldjon meg az Isten minden jovaival
Mint kerti virágot drága állattal,
Az Uristen tünektek és jó hűtestársat adjon,⁸
Párotokkal együtt soha el ne hagyjon
Áldása Istennek rétatok maradjon,
S végre az egekbe Magához fogadjon.

Minden alsó, felső, jó szívű szomszédjaim,⁸
Teletek se vonhatom bócsúzó szovaim,
Töletek és kérek engedelmet, ha vétettem,
S tü kedvetek ellen rosszat cselekedtem.

A legény elbúcsúztatása után megindul a lakodalmi menet a násznagy házához.⁹ Itten a legény gazdája így köszönt be: D. a J. Kr.! Nagyon örvendünk s adunk hálát Istennek, Isten Ó Szent Felségének, hogy méndeddég a jelenlévő órákéig megőrizte és ótalmazta minden szívbeli változásoktól, minden testi és lelki veszedelmes károktól. Továbbra is kívánom, Istentől, Isten Ó Szent Felségétől, hogy irgalmas szent szemeit kegyelmeteken tartván, őrójze és ótalmazza minden szomorú szívbeli változásoktól, minden testi és lelki veszedelmes károktól. Jó emlékezetibe lehet kegyelmiknek, násznagy uram és násznagné asszonyunk, hogy ennek előtte feltalálta vala N. N. vőlegény uram N. N. *hazai* leányasszonyunkat ara végre, miszerént a szent házasságot illeti. Onnat imitálva (= invitálva) lettünk násznagy uramtól és násznagné asszonyunktól, hogy vőlegényünk első tisztességes napjára a megjelent vendégekkel egy ebédvel fogja részesíteni. Tahát most megjelentünk, ha szüveskednék násznagy uram és násznagné asszonyunk befogadni, azt nagyon szépen meg fognók köszönni, mire feleletjüket elvárjuk. Isten segéje meg.

Felsőlokon a következő változata ismeretes: Nagyon örvendünk stb.¹⁰ Kedves násznagy uram és násznagné asszonyunk emlékezetikben lehet, miszerént szavikat adták vót vőlegény uramnak első tisztességes napjára, mielőtt a jegyzett mátkája vagyés illendő hűtestársa után menénk, ha lennének szüvesek befogadni vendégeivel egy pár óra pihenésre és egy pár kevés ételnek és itálnak az elhasználására és egy pár táncnak az eljárására. Tahát valamint szovikat adták vót, azért megjelentünk, ha lennének szüvesek befogadni, mi vendégeinkkel bátorzkodnánk.

Ezután bemennek a házba és asztalhoz ülnek. A gazda egy tányér ételt vesz kezébe s a következőket mondja:

Nagyon örvendünk, stb.
Más vót őseink szokása, ha lakozának,
Hogy pohárt emelve, áldomást mondanak.
A hú unokának a fő tartozása,
Hogy hasonlót tégyen, ha vagyon vígsága.

⁸ V. ö. Csúry B. i. m. 161. l.

⁹ Itt van az első vendégség, mely a násznagnak tekintélyes pénzébe kerül.

¹⁰ Lásd a legény beköszöntését a leányos háznál.

Hamán ennyét szóltam s koptattam nyelvemet,
Megtészem szüvesen az ősi tisztséget,
És násznagy uramnak böcs engedelmmel,
Felköszöntésemet eképpen kezdem el.

Aldjuk az Úristen Ő Szent kegyelmivel,
Hogy ezen esküvő ily szép véget ért,
Tetejze az új párt égi kegyelmivel
S áldja meg frigyeket számos jó gyermekvel.

Két örömapa és örömanyával,
Érjenek sok örömet majd az unokákkal,
Násznagy uramék ő szüvességikért
Nyerjenek Istentől égi s földi bért.

A többi érdemes vendégek mindnyájan
Éjenek a földön öröm és vígságban,
Hogyha pedég jutnak a másik világra,
Találjanak ottan öröm és vígságra.

Kedves atyafiak, kik nem sajnálták
Völegény uramnak első tisztességes napjára megjelenni,
Azt igen szépen fogja megköszönni
Magiknak völegény uram.

Felsőlok:

Nagyon örvendünk, stb.
Más vót őseink szokása, kik adakozának,
És poharat emelve köszönetet mondanak,
És én násznagy uramnak böcs engedelmmel,
Felköszöntésem eképpen kezdem el.

Aldjuk az Úristen Ő Szent kegyelmét,
Hogy e szép esküvet ily szép véget ért.
Áldja frigyeket számos szépségekkel,
Hogy a két örömapa és örömanya
Érjenek örömet majd az unokákkal.

A násznagy uramék szüvességikért
Nyerjenek Istentől égi és földi bért.
A többi vendégek pedig éjenek
A földön sok szerencsében,
Más világon pedég örök dicsőségben.

Hajjon szót¹¹ kegyelmed, völegény uram! Kedveskedik kegyelmednek a kedves keresztapja, úgymint a kedves násznagy uram és násznagyné asszon ennyé szép ajándékával, mind a kedves völegény uram mellett felállott asztali vendégek ellátásával. És amellet ara ígrik magikot, hogy ha az Isten élteti a kedves násznagy uramot és a kedves násznagyné asszont, még több atyafi szeretettel fognak lenni, mikre az Isten Ő Szent Felsége segít meg. Viszont ara ígrik magikot a kedves völegény uram és örömapa uram és ok és viszont fogják szógálni a kedves násznagy uramnak és násznagyné asszonnak szüves jószágát és fáradságát. És ha szintén vissza nem tudák szógálni, hát a méndeneket teremtő és nagy böcsen kormányzó felségű nagy Úristen fizesse vissza mennyei szent tárházából kötségiket és fáradságikat a kedves násznagy uramnak és násznagyné asszonnak.

Miután bemondja az ételajándékot, amely az asztalon van, így végzi:

¹¹ V. ö. Csúry B. i. m. 156 l.

Egyenek, igyanak, vígan mulassanak,
De a gazdának és valamit adjanak.

Évés után elindulnak a leányos házhoz. A *násznagy*, *násznagyné*, négy *násztás* (egy asszony a férjével) és *nyoszojók* szekereken,¹² a *vőfej*, vőlegény és legény barátjai pedig lóháton mennek.¹³ A menyasszony háza előtt le szállanak a szekerekről és lovokról. A legény gazdája eiölmegy, ezeket mondja: D. a J. Kr.! Nagyon örvendünk és nálat adunk Istennek, Isten Ó Szent Felségének, hogy az Isten Ó Szent Felsege az eddég elejében lévő órákeg megörzött és megóalmazott minden szomorú szívbeli változásoktól. Még es kívánom Istentől, az Isten Ó Szent Felségétől, hogy továbbra és tartson meg kegyelmeteken irgalmas szemeit, örözze és óalmazza minden testi és lelki veszedelemtől, károktól, kedves jó gazduram!

A leány gazdája így válaszol:

Mű és hasonlóképpen becsülünk és adunk hálát Istennek, Isten Ó Szent Felségének, hogy kegyelmeteken tartva irgalmas szent szemeit, az eddég jelenlévő károktól megörzötte és megóalmazta minden szomorú szívbeli vonatokatól, jó uram, gazduram!

A legény gazdája mondja:

Kedves jó uram, gazduram! Én átalam tisztelteti kegyelmeteket örömápa uram, örömánya asszon, vőlegény uram, a násznagy uram, a násztás és násztásné asszon, vőfej uram és nyoszojó leányokkal együtt, valamint fel találta vala gyimesfelsőlöki N. N. vőlegény uram, ugyan idevaló hazai leányasszonyunkat, miután az Urnak felszentelt templomába lévő szent oltárnak jobb szegletén megjelentünk vala és megtörtént a mátkaság, gyűrűvátás és a szent kopoláció, mű vendégek mend idejöttünk és kedves jó uram, gazduram, a Szent János poharának¹⁴ a kiadására, ha szüveskednék. Mire elvárom kegyelmetek feleletit. Szívemből kívánom, hogy az Isten segítse meg a többi bajnak a végbevitelére és.

Középlökon a következő változata ismeretes:

Nagyon örvendünk, stb. Kedves jó uram, gazduram! Én átalam tisztelteti kegyelmeteket az örömápa, örömánya asszon, vőlegény uram, násznagy uram, násznagyné asszon, vőfej uram, úgy nagy nyoszojó asszonyomékkal együtt. A mai dicsőséges napon megjelentünk vala ugyanidevaló N. N. vőlegény uram, úgy N. hazai leány asszonyomékkal együtt a Mária Magdolna felszentelt templomába lévő szent oltárnak a jobb szegén a szent hitlés, úgy gyűrűvátás, úgy a szt. kopolációnak végbevitelére. De onnat imitálta vala jó uram, gazduram bennünket ide egy Szent János poharának, gazduram, a kezünkre nyútani. Osztánd, hogyha gazduram befogadna, meg vagyis egy elköszönő pohárnak a kiadására, hogyha szüveskednék, jó uram, fognánk a szeme előtt jelenni a többi hátramaradt társainkkal együtt a többi bajnak a végbevitelére, mire elvárjuk gazduramnak feleletit igaz szerető szívéből.

A leány gazdája kiadja az ú. n. *deusz* v. Szent János poharat és ezeket mondja: Mük és tudjuk, kedves jó gazduram, hogy ez évbe fel találta vala N. N. vőlegény uram a mű atyánkfiát N. N. hazai leányasszonyunkat. Aztot és tudjuk, hogy először megtörtént a mátkaság, gyűrűvátás és az Urnak felszentelt templomába lévő szent oltár jobb szegén a szent hitlés. Áldd meg Úram Isten ezen két egybekelendőt az égnek harmatjával, a földnek zsírjával! Deusz! Úram Isten! Ki nem káltja, nem iszik belőle!

¹² A vendégek és a muzsikások is szekeren mennek.

¹³ A lovak fel vannak cifrázva. Ezek képezik az ú. n. bandériumot. A módosabb legények kezében kis zászló van.

¹⁴ Egy félliteres üveg, tele pálinkával, nyakára egy sült pereg (ú. n. *dauz* pereg) van húzva. Eredetéről és történetéről vö. Trócsányi Z. M. Ny. VI. 351; Ernyey J. MNy. IX. 399; Tolnai V. M. Ny. X. 24.

Középlokon:

Midőn ezen áldás poharat jobb kezembe veszem,
Lelkem buzgóságát rötök intézem.
Úgy szájon az áldás az ég Istenitől,
Mint az aranyeső hűl a magos égből.

Aldd meg, Úram Isten, ezen két fiatal párt,
Mint megáldottad vót Szent János poharát,
Égnek harmatjával, földnek zsírjával.
Deusz! Uram Isten! Ki nem kiáltja, nem iszik belőle!

Erre mind *deusz*-t kiáltanak. Elfogyasztják a deuszt, fölvdalják és szétoasztják a *dausz-peracet*. Kinn az udvaron megkezdődik a tánc. A menyasszonyi láda vagy *perne* az udvaron elő van már készítve s egy öregebb asszony őrzi. A legény gazdája s a násznagy odamennek az öregasszonyhoz, hogy megvegyék. Tréfálkozva alkudoznak, míg végre megállapodnak egy aranyban. A násznagy kiveszi zsebéből a pénzt (utóbbi időben egy lejt) s az asszony kezébe teszi. Rendesen van valaki ott, aki abban a pillanatban, midőn a násznagy a markába teszi a pénzt, olyat üt alulról az asszony kezére, hogy messze elröpül a kezéből. Ezután felpakolják a menyasszony holmiját az ú. n. *perneformos* v. *perneferiumos* v. *pernész*-szekerekre s elindítják a legény házához. Ezután legtöbb esetben a második deusz-pohár kiürítése következik.

Következik a menyasszony búcsúztatása. (Lásd a vőlegény búcsúztatását.) Ha árva a leány, más búcsúztatót mond a gazda. A násznagné háromszor *kisiríti* (= megforgatja) a menyasszonyt, átadja a legény vőfélyének, (most a két vőfély pálcát cserél), aki szintén *kisiríti* és kivezeti a násznagy szekéréhez. A vőlegény visszamegy a gazdával a leány apjához és megköszöni a menyasszonyt:

De én megköszönöm a tejjes Szentháromság egy bizony örök Istennek, hogy ingemet megrészeltetett az szent házasságba, szent degrédóm által szülött magzatjüket nékem felnevelték. Isten megfizejse, kedves apám és anyám, hogy ennek a néhány esztendőnek a lefójása alatt valamit vétettem, engedelmet kérek az Istentől és a Boldogasztótól.

Mert éfijú életemben akármere jártam,
Nemzetes háziknál méndég ezt tanáltam.
Nem vala szívemnek egyebüvé vágya.
Mind éjvel, mind napval csakés ezt kívántam.

S ez üdő alatt, ha valamit vétettem,
Még most adok okot, hogyha cselekedtem,
Mer mivel vátozik az üdő, vátoztat münket és,
Szerencsés napok közt vagyon szerencsétlen és.

Mendenféle állat párt választ magának,
Én és választottam s találtam magamnak.
Bócsúsom innét s úgy indulok útnak,
Hogy hajátok értelmit az én szovaimnak.

Mivel maradásom mán itten nem lészen,
Azért gyenge szívem ismét búcsút vészen.
Először szovamot jó atyámhoz tészem,
Másodsor anyámhoz intézetem lészen.

Kedves édisatyám, a leányod hejett,
Istennek áldása maradion melletted.
Es az ő hiányát itten bétőtse,
Mikép Jordán vögyét áldással tötötte.

A mendenható Isten áldjon meg sok jókval,
Valamint Abrahámot megáldotta sokval.
Hálaadó szívvel kívánok én lenni,
S atyai jóságát meg fogom köszönni.

Hogy ezen szép leányát ennyéire nevelte,
S e páros életre nékem eresztette,
Hogy gondját vüselte e földi életbe,
Végre örvendejzünk a magos egekbe.

Másodszor fordulok jó édisanyámhoz,
Kedves magzatjainak jó termő fájához,
Ki kilenc hónapég méhébe hordozott,
És a tizedikbe e világra hozott.¹⁵

Táplálta, ruházta s ötet ápolgatta.
Sőt mint édisanyja sok jóra oktatta
Azér, kedves édisanyám, hogy ezt cselekedte,
Isten az áldását marajsza hejette.

Menden jót kívánok felnevelésiért,
Körülötte megtett sok gondoskodásiért
Anyai szívének kegyelem palástja,
Mán minden hibáit néki megbocsássa.

Részeltesse Isten szerencsés éltibe,
S végre az egekbe magához felvegye.
Testvérei között, hogy lett vóna hiba,
Már mēndazoktól légyen megbocsátva.

Lebegjen mēndnyájokon mēndazért az áldás,
Testvérek hibáját mostan megbocsássák,
Mētt Istennek áldását várhassák.

Gyermekinek tartson ezután ingemet,
Valameddig haja nékem jó híremet.
Mett én és megmutatom gyermeki hívségemet,
Míg az halál elveszi éltemet.¹⁶

Bócsúzásomnak vége,
Dicsértessék Jézusnak szent neve.

A vőlegény megtiszteli a kulacsból azokat, akik a házban maradtak. Ezután a legény gazdája meghívja vacsorára a menyasszony szüleit és gazdáját, akik vendégeikkel otthon maradnak és mulatnak s csak este mennek a vőlegény házához.

Megindul a menet a legényhez.¹⁷ Útközben a legények megkínálják ismerőseiket pálinkával. A koszorús leányok ilyenféle dalokat énekelnek:

Őszi csürke, tavaszi,
Jaj be szép a hazai.
Annak szép és kell lenni,
Ha véliünk akar jönni.

¹⁵ V. ö. Csűry B. i. m. 159. l.

¹⁶ V. ö. Csűry B. i. m. 159. l.

¹⁷ Legelől megy a lovasbandérium; utána a násznagy szekere, aztán a menyasszonyé, aki felékesítve a nyoszolyó-leányok közt ül s végül a többi szekér (télien szán); útközben szól a muzsika.

tük s meg nem kötöttük, hogy zsebünkbe rekejszük s miután örömapa uram követei vótunk, münket mig ere-ara kűdöztek, megszőkött s ennek felkérésére indultunk. Miután észrevettük, hogy kegyelmetek a mai napon nagy kűrtszóval ott jártak vala, bătorkodtunk kegyelmetekhez, ha valami utasétást adnának elveszett kárunk felett, vagy pedég az éccakára szálást adnának. Ha szálást adnak, itt hálunk, henem pedég regvel elmegyünk.

Mikor a leány anyja belépett, a koszorús leányok ezt énekelik:

Édisanyám, gyúts világot,
Fóraj nékem édis tejet,
Hadd egyem egy jó vacsorát,
Amit édisanyám csinált.

A vendégek asztalhoz ülnek. Az asztal tele van kaláccsal. A kalácsokat egymásra helyezik s tetejére egy sült tyúkot tesznek, melyet csak reggel felé esznek meg. Mielőtt enni kezdenék, a gazda asztali áldást mond s így folytatja: Kedves atyafiak! Minek utána teremté Isten a világot, sugárzott fel-séges arca vidámságot, mej akkor teremté az emberi nemet és megszerzé a szent házasságot. Minekutána a mai napon megértük, hogy két fiatal az Isten törvénye főjtán a szent házasságra lépett, tegyünk köszönetet. Hajon szót mēndenki, kedves atyafiak, kik nem sajnálták vőlegény uramnak első tisztességes napjára megjelenni. Tahát igen szépen meg fogja köszönni kegyelmeteknek örömapa uram, örömapanya asszon, vőlegény uram és mostan hozott leányasszonyunk, násznagy uramnak, násznagyné asszonyoknak, násztás uraméknak és násztásné asszonyunknak és összes idegyült atyafiaknak ujan szépen felékesített asztalikat, kalácsikat és az idáég való fáradozásikat. Mert amint tudjuk, a szent házasság még akkor kezdődött, mikor Isten Ádám atyánkot teremtette és melléje nőül helyezé Isten Éva anyánkot neké segéző társul s nőül a paradicsomba, mej igen szép hej vót. S így a nagy, bőcsen intéző, hatalmas Isten mēndent úgy elintézett, amint szent akaratjának tetszése vala. Így tahát buzgó köszönetet teszünk násznagy uramnak, násznagyné asszonnak, násztás uraméknak, násztás asszonyoméknak és úgy az összes idegyült nemes vendégeknek, örömapa uram, örömapanya asszon, vőlegény uram és mostan hazai leányasszonyunk és felkérük, hogy amit itt szemik előtt látnak, mēnd Isten áldása és mēndenki egész bătorsággal használja. Egyenek, igyanak, vígan mulassanak, egy kicsit nékem is adjanak.

A lakodalmi ételek: legtöbbször *tokán*, aztán *laskaleves*, utána *sőbafőtt mártással*, végül *galuskás káposzta*. Reggel: *savanyó leves*, *sült*, *főtt aszalt szilva* és meleg pálinka.

Kevéssel éjféltől elviszik a menyasszonyt a másik szobába, ahol az asszonyok *békontyolják*. A keresztanya fésűli meg és csinál kontyot. Ezalatt a leányok ezt énekelik:

Ha pártám pendülne,
Féketóm esendülne,
Ha a kontyom csepű lész és,
Csak a nevem asszon légyen.

A leányok az asszonyokkal együtt:

A pánqlika könnyű ruha,
Mert azt a szél fujdogája.
A fékető nehéz ruha,
Mert azt a bő nyomdogája.

Az asszonyok:

Középlöki (vagy felsőloki) oltár előtt
Mefogattam Isten előtt,
Hogy két szeretőt nem tartok,
Egyet és csak megmagázok (= megbeesül).

*kolozmá-nak*¹⁸ hívják. Az egyik gyertya a templomban marad, a másikat hazaviszik, hogy a gyermek betegsége idején égethessék. A háznál való keresztelés is szokásban van. A kereszt szülők megbeszélnek egymás közt a szülőkkel, hogy mikor tartják az ún. *kis radiná-t*¹⁹ (= lakoma). Ez a keresztelés után 1–2 hétre szokott lenni. Mindenik kereszt szülő 3–3 kalácsot, laskát és italt visz magával. A többi ételt a gyermek szülei adják. A kis radinán a férfiak nem szoktak részt venni. A nagy radinát később, sokszor egy vagy több évre reá tartják meg, amint a szülők és kereszt szülők anyagi helyzete engedi. A nagy radinára minden kereszt szülő 4 kalácsot, 4 *kürtöt* (= kürtöskalács), 4 perecalácsot s egy üveg pálinkát visz. A főétel a *johó* v. borjú húsból készült *tokán*. Az étkezés végén főtt szilvát esznek. Az asszony, ha felgyógyult, egy barátjánévvel, aki az újszülöttet viszi, elmegy a templomba, ahol a *tisz-telendő*, akinek 12 tojást visznek, imádsággal *kiavatja*. Ezt *kiavatásnak* hívják.

Szokásban van, hogy a polyakötőre rákötik az esküvőnél megáldott gyűrűt, hogy a gyermeket betegség vagy szerencsétlenség ne érje s hogy a *szépasszonyok* (= tündérek, boszorkányok) meg ne igézzék. Ha a gyermeket *frász* éri, azt mondják, hogy „megtalálta a rossz betegséget”. Hogy meggyógyuljon, az ingeskeit v. rongyait jó mélyen elássák. Ha ettől sem *jó meg* (= gyógyul meg), akkor új nevet adnak a gyermeknek.

Házás élet. A nő a férjet magúzza (kied) s ez viszont tegezi őt (magad). Mindenütt a férfié az elsőség. A csángó szereti a gyermeket. A gyermek az édesapját úgy hívja: *édisapám* vagy *tátá*, az anyját: *édisanyám* v. *mámá*. *Nagyapó* v. *vénapóm* = *nagyapa*, *nannya* v. *nannyó* v. *vénanyám* = *nagyanya*, *ágygyé* v. *ágygyi* v. *ágygyika* = *nagynéne*, *bácsi* = *nagybátya*, *atyafi* = *unokatestvér*, *hazai* = *menyasszony*, *nyoszolyó* = *koszorús leány*. A gyimesi csángó a gyermekét *cseléd*-nek hívja. A 6–15 éves leányt *cefré*-nek,²⁰ a kis fiút *kölyök*-nek hívják. A nő férjét, s ez viszont őt mások előtt *ez*-nek hívja, még akkor is, ha nincsen jelen. Az idősebb csángó tegezi a fiatalabbat. A legények és leányok korkülönbség nélkül tegeződnek. A *te* szó helyett majdnem mindig a *magad* szót használják, pl. hallgass *magad!*, *magad* jártál-e ottgyon? A komák magázzák egymást még akkor is, ha azelőtt tegeződtek.

Vendéglátás. A gyimesi csángó az ismeretlennel szemben eleinte tartózkodó. Nehezen lehet bizalmát megnyerni. A köszönés formái: A Jézus áldja meg, Isten áldja meg, áldja meg a jó Mária. Hallani lehet ezt is: jó reggelt, napot, estét adjon az Isten. Miután betessékelték a vendéget a tiszta házba, így kínálják meg helyel: *ereszkedjék le nálunk*.²¹ vagy *újen le nálunk*. v.: *tessék leülni*. Az étel kínálásánál ezt mondják: *Használjon belőle*.

Ételek. A csángó főétele a tej, túró, orda, vaj és zsendice. Húst ritkán eszik. Ünnepek alkalmával: *tokán-t*, *galuskáskáposztá-t* (= tötélékes k.), *paprikás* v. *rátott csürké-t* és *árvánká-t* v. *álvánká-t*²² esznek, amely kukoricalisztból, tejfölből, túróból és kaporból készül és *tepszi*-ben sül meg. A puliszkát *málé*-nak, a húsleveset *tehenhúsleves*-nek hívják. Kedvelt ételük az *ünőtúró*, mely a következőképpen készül: az aludttejet a fűtőre teszik, ahol *meafál* (= megfő). Ha lehül, a *sav*-at leszedik és *tészin*-nel összekeverik. A *krábonc*, v. *melegítés* sajt, orda és vaj keveréke, melyet megmelegítve esznek. A *tojásrátottá-t* vajjal készítik. Eszik a zöld, tarka és fehér *faszujká-t*.

Temetés. A halottat *felmoszák*. Miután a *halálbíró* megnézte, két *kecskeszék*-re (magas, támla nélküli szék) két szál deszkát, erre pedig egy *cseregét*

¹⁸ Eredetéről és jelentéséről I. Sztrippai Sz. Hiador: Egy erdélyi népies nyelvemlék. Nyőr. XLVII, 20–6.

¹⁹ Szinnyei Nyr. XXIII, 487, 1. > rom. rodină, gyermekágyas nőnek hozott aján-dékok' > szláv rodinji, születésnap'. Miklosich sz. a magyarba a szlávbeli bevődött át. (I. Nyőr, XI, 415.) vő. Puşcariu, Dacoromania. IV, 1350.

²⁰ Eredetét I. ETSZ. IV, 602–3, 622.

²¹ Ez a szólásmód megvan a moldvai magyaroknál is. V. ö. Csúry B. i. m.

²² V. ö. moldvai rom. alivancă, vő. Bogrea, Dacoromania. Anul III, 1923.724.

já-t²⁹ belevágják *vasgereben*-be, *meggerebellik* s a szálát *kihujják*. Ezt *szöszszál*-nak hívják, ami pedig a gereben közt marad, *szöszsznek* vagy a *kender ucsu*-jának. Az elsőrendű szösz neve: *pászsösz*; a másodrendű: *gerebellett szál*; a harmadrendű: *csepű*. A szösz *guzsajra* kötik vagy *felguzsajal*-ják s az *orsó*-ra fonják, innen pedig *felmatolál*-ják a *matolá*-ra. Ha a matola megtelt, a szálakat beosztják: 3 szál fonál = egy *ige*; 20 ige = 1 *zseléb*, v. *zseréb*; 10–12 zseléb = 1 *darab*. Ha a *szapulókád*-ban megforrázott és azután kimosott szösz megszárad, *meztörzsölük*, hogy megpuhuljon. A fonál egy részét a *tekerő-level*-re teszik s onnan a *csöllőkerék*-vel a *maszóór*-ra v. *mószó*-ra tekerik, vagy *lecsöllik*, melyet a *moszórfogó*-ra vagy *leánká*-ra tesznek s onnan vetik a *vetőfá*-ra. Ebből lesz az *ötőszál*. Más részét felnyútsák az *osztovátá*-ra. Ebből lesz a *hosszanti szál*.

Az osztovátá részei: a *hasajó* (= az első henger, melyre a megszőtt vásznat tekerik), hátulso *hasajó*³⁰ (= hátulso henger), *lábító* (= a szövőszék pedálja), *nyist*, amely a *kricfá*-n³¹ v. *cseresekariká*-n³² függ alá. A kricia az osztovátá *karján* van. A *bordahijá*-ban van a *borda*. A fonállal telt csövet a *vetőllő*-be teszik. A hosszú fonál az *eresztő*-rudnál fogva engedődik a hengerre. Az osztovátá két felét a *csavar* (farud) köti össze. Az osztovátá feszítőjét *tűzvas*-nak hívják.

Van *tiszta kendervászon*, *keresztvászon*, melynek hosszanti szála kender, ötőszála gyapot; *keresztülvaló* vászon, melynek hosszanti szála gyapot, ötőszála kender; *szöszvászon*, amely csepűből készül és *gyapotvászon*. Egy osztovátá hossznyi vászon neve: *nyulás*; az egész végig szőtt vászoné: *vég*. Egy végben rendszeren öt *mejjék* van.

A *ház és környéke*. A gyimesi csángó a házat maga építi faragott vagy gömbölyű *borna*³³ vagy *boroná*-ból (= fagerenda). A bornát *belécezik* vagy *bolhaszeg*-gel (= ékalakú faszeg) tűzdelik meg, hogy a tapaszt megtartsa. A tapaszt kézzel csapják a lécek közé s kézzel *sikítják* (= simít), azután bemezselik. A régebbi csángó házak beosztása hármassal. Középen van az ajtó nélküli *eresz* (= előszoba). Innen nyílik egy ajtó a nagyobbik szobába, amelyet *tiszta* v. *nagy ház*-nak hívnak; vele szemben egy másik ajtó a konyhába vezet. Az ereszben van a padlásfeljáró is. A *tiszta szobából* egyik ablak az utcára, másik az udvarra néz. Ha a háznak szomszéd felé eső fala a szomszéd telekkel nem közvetlen határos, akkor arra felé is van egy kis, legtöbbször kerek ablak. A konyhán is két ablak van: egyik az udvarra, a másik pedig a kert felé néz. A *tiszta házból* egy ajtó nyílik a *kamará*-ba, amely az eresz meghosszabításában a konyha és a *tiszta szoba* közt van. A kamara alatt van a *pince*. A másik, eléggé elterjedt háztípusnál hiányzik az eresz. A *tiszta szobába* és *konyhába* vezető ajtó egymás mellett van. A kamara a konyha egyik sarkában épült s ez alatt van a *pince* s ugyaninnen járnak föl a padlásra. Egy ház sincsen közvetlen az út vagy *utca* mellé építve, hanem *beljebb* és *kerítéssel* van az úttól elválasztva. Sok ház úgy van építve, hogy az eresz az *utca* felé néz, a *tiszta ház* és a *konyha* pedig a két szomszéd felé. Újabban *kőházat* is építenek. A házakat *zsendély*-lyel és *dránicával*³⁴ (nagyzsindely; minden kettőt beföd egy harmadik) fedik. Kémény nincsen. A füst a tetőn készített *füstlik*-on át megy a szabadba. A *tiszta házban* a *következő* *butorok* vannak. A falak mentén az udvar és *utca* felé 3–3½ mtr. hosszú

²⁹ > rom. dup, 'gyapjúszőr'.

³⁰ Ezen van a *ponkostór* és a *csép*-ek.

³¹ > scripete eredetibb egyes sz.ú alakja: scripet, emelőcsiga (V. ö. Pușcariu Dacoromania V, 763); az s-t elhagyták, a szót pedig összevonták. I. Balogh Ö. MNY. XXVIII, 165.

³² > rom. cercel, fülbevaló' > lat. circellus. (V. ö. Pușcariu EtWb., EtSz. VII, 961.)

³³ > rom. bálná, balken, stamm block' Tiktin. V. ö. Gombocz—Melich. EtSz. I, 487. V. ö. Bátki Zs. Borona-ház v. rendfa ház. MNY. XIV, 29; Nagy I. u. o. 86.

³⁴ Ugyanez a beosztás van meg a moldvai csángóknál. L. Csűrű B. i. m.

³⁵ > rom. draniță, dachschindel' Tiktin. V. ö. Gombocz—Melich. EtSz. I, 1415.

cup E. i. m. 13 l.). Itt van a *johó-kosár* (= a juhok számára bekerített rész), a *marha kosár*, a *pajta* (= kis borjunak v. sertésnek való hely). Az eszténa közepso, tágasabb részét *veres*-nek hívják. Itt *deretnek* (= deletnek) a marhák. Azt a helyet, ahol a marhák legelnek, *regló*-nek hívják. A zavarán kívül van a *ka-liba*. A johó-kosár oldalán van egy kis nyílás. Ezt *észtrungá*-nak (= rom. strungă) hívják. Ezen át engedik a johókat egyenként a fejéshez. A juhot *vauer*-re, a tenenet *setár*-ba tejik. A faedenyt, amelyben a tejet ojtják, *vudáká*-nak³⁸ (= rom. budacă. L. dr. E. Precup i. m. 14. l.) hívják. A budakában a tejet *brigigyó*-val (< rom. brighidău, egy pálcá, melynek végére kettős szárú fakereszt van ráhúzva) verik meg. Az *ordafőző üstben* főzik ki a *savajár*. A rapalcat, amellyel a savót keverik, *teuzser*-nek v. *lapoká*-nak hívják. A sajtot először *facsaró*-ba teszik, ezzel együtt a *kávó*-ba, (olyan, mint a szitakereg) s aztán a *krinia*-ba (< rom. erintă. L. Szinnyei, Nyr. XXXIII. 114; Giuglea. Dacoromania. III. 573.) teszik. A sajt innen a *póc*-ra kerül. A *savó*-t *tegej*-ben tartják. A *zsendicénél jáhorfából* készült *zsendicemerő-kana-lat* használnak. A juh nyakán függő csengetyüt *kütü*-nek hívják.

Állathivogató és kergető szók. Tehénhivogató: *nye-nyel! uj idel!*; kergető: *hej nyet kety nól* Ha az ökröt balra akarják terelni, azt mondják: csál, ha jobbra, vagy *hiszra: huide!* A lovat így indítják meg: *gyi! prr!* v. *gyéne!* és így állítják meg: *hó!* Disznóhivogató: *cskó, cskó!* Malachivogató: *csoko, csokof* — Tyúkhivogató: *kutu, kutul pírke, pírke!* — Lúdhivogató: *libo, libo!* — Récehivogató: *ruca, ruca!* — A kutyát így kergetik: *kusti nyel! nejdennyel!*

A szekér és részei. A *szekérrúd*-on elől van egy lyuk, melyet *vészet*-nek hívnak. Ebbe behúzzák az ökör nyakán levő *vonósszűjűbőr*-t. A rúdnak a szekér felőli részét *szárny*-nak hívják. Ezt húzzák rá az ágasra és vasszeggel erősítik egymáshoz. A hátulsó és első *tengely*-t a *nyojtó* v. *szekernyojtó* köti össze, mely elől az ágasba van beleerősítve. Mind a két tengelyen egy-egy *párna* nyugszik. Az első alsó részén van egy *lik*. Ezen át megy a nyojtó az ágasba. Az első párnára vasszeggel van odaerősítve a *fürgentyű*, melyen mindkét oldalt egy-egy *rókanca* van. Hogy a *terü* a rokancákat szét ne nyomja, vassal van a *fürgentyűhöz dermeszelve* (= támasztva). Mind a két párnát *fojtókarikák* fogják a tengelyhez. A tengelyen a kerekeken belül van a *marokvas*, a végén pedig a *kerekaszeg*, amely a kerék lecsúszását megakadályozza s a *löcs*-öt a tengelyhez erősíti. A kerék részei: a *kerekfej* (= kerékagy), *féntő* (= küllő), *fal* (= 'aréktalp), *ráf*. A kerekfejen *vaskarika* van, belül pedig a *persěj*-jel van kibérelve. Ezt a *pacérozó* (< ném. spaceren) kocsiszekérnél *buksá*-nak hívják. Az ágashoz elől a *felhércfa* van erősítve, melyet a tengely végéhez a *felhércvas* köt. A felhércfán kétfelől függ a *késéfa*. Erre rájön a *húzószíj*. A hátulsó párna két végén is van egy-egy rokanca. Oldalt van a *fogaslajtorja*. Hátul és elől egy-egy löcs tartja a lajtorját. A párnákon nyugszik a *fenekdecka*. A szekeret elől és hátul bezárja a *bütü-decka*.

A lóra teszik a hámot, melyet *húzószíj*-val v. *istrang*-gal kötnek a késefához. A ló szájába teszik a *zabolavas*-at, fejére húzzák a *kantár*-t v. *fék*-et és *gyeplő*-vel kormányozzák. A ló *mejit tartólánc*-cal kötik a rúdhoz.

A járom részei: *járomfejfa*, *járomajfa*. Ezt a kettőt a *bordicafa*³⁹ köti össze. *Járompáca*, *bordicaszeg*. A járomfejfa közepén levő *lik*-on áthúzzák a *vonósszíj*-t. A szíjba húzott kisécskát *küszküllő*-nek⁴⁰ hívják. A szekér kerekének forgását a *lütön* felett *talabór*-al kötik meg.

A szán és részei. A szán két *áll*-on (= talp) *csusz*. Ezeket elől és hátul összeköti a két *eplén*, amely az állakba bevéssett *láb*-akon áll. Az eplén végein vannak a *rokanca*-k. Az állakat elől az *orr*-on a *keresztorszok* (< rom. orșic. I. Szinnyei, Nyr. XXXIII, 483), ezt pedig az első eplénnel a *vonorszok* köti

³⁸ A Gyimesbüktől északra fekvő 1326-os sz. magaslattal Budáká-nak, az 1366-os számot pedig Eszténa-sarkának hívják.

³⁹ Az EtSz. III, 480. sz. kicsinyített alak és a szláv brdo szóból való.

⁴⁰ Horger M. Ny. III, 412. és Mészöly M. Ny. X, 4. sz. △* köz-küllő.

Gyimesfelsőlok.

Ambrus. — Bandi Péter. Bulugán Antal. Butyila v. Csigójási János. (Ál-
lítólag azért hívják így, mivel a hazuk körül sok csigóját (=füzfát) irtottak
ki). Dunel Péter. Kukulác József. Lukics Fülöp. Muszka István. Peeman Pé-
ter. Pecula Dénes. Purdi György. Rab Miklós. Tudora Fülöp. Tapsi György
(a nagy lába miatt). Veres Péter. — *András.* — *Antal.* Antók Péter. Financ
József. — *Kone* János. Pisti Péter. — *Baconi.* Tót József. (Annyira
sejtpítve beszélt, hogy alig lehetett megérteni. Ha a csángó valakinek
beszédét nem érti, azt szokta mondani: tótul beszél.). — *Baliga.*
Horica György. — *Balog.* Humpi József. Pikk Imre. — *Balla.* Segge Ferenc.
— *Bara.* — *Bartos.* — *Biró.* Berszán Péter. Redvan János. — *Bilibók.* —
Blága. Kaka Péter. *Bogos.* — *Bodor.* Barsa Imre. Borbár Péter. Bumbik Pé-
ter. Kormán János. Nagy István (magas, szálas ember). Vaszi István. —
Cencer (Udvarhelyről jöttek). — *Cüvek.* — *Csilip.* — *Farkas.* — *Fabián.* Ko-
rondi János. — *Terenc.* Dutey Péter. — *Fikó.* Duppos György. Vagdalt Ká-
roly. — *Fodor.* Picirók András. — *Gábor.* Boos Péter (kiesi törpe növésű).
Fidri Péter. Zakota Fülöp. — *Galaci.* Gárgyán Péter. — *Gercuj.* Fuszko Pé-
ter. Tatár Péter. *Gergely.* Bele András. — *Gyurka.* Bacszi István. — *Herman.*
— *Jánó.* Karácsony. Helena Péter. Purkár István. Sánta József. — *Konc.* —
Kelemen. — *Kristály.* — *Kulcsár.* — *Kuna.* — *László.* — *Lakatos.* — *Leccsenka.*
Polák Imre (lengyel eredetű). — *Mihók.* — *Molnár.* — *Péter.* Cerán Péter. —
Póra. Andrika András. Andrika István. Dádé Mihály. Jádzi György. Janesi
József. Pacsarós József (rossz lába van). Szóga András. — *Simó.* Macskási
Ignác. Káki János. Puci István. — *Szócs.* — *Szavuj.* — *Tankó.* Birta Imre.
Bitang Gyuri. Cifra Károly. Csizma Péter. Csóti János. Csontos Péter (szí-
kár ember). Fekete v. Pepera János (mivel barnák). Gönc András. Gyugya
János (beszédközben állandóan ügyügy-ot mond). Gyurici György. Dohán
János. Huszár Péter (az apja huszár volt). Jáni János. Kicsi István. Kolon-
tos György. Kötel Imre. Pádina József. Róka Imre. Pétuk Károly. Sárig
György (szóké). Sapka Józsi. Senáj András. Sajka István. Szent Emre.
Szuli János. Tulik János. Ugethán János. — *Tamás.* — *Timár.* Bükkösi Mik-
lós (a Bükkalján lakik). Cepók Mihály. Igyenes György. Lágyító Miklós.
Lélek János. Szalona Miklós. Minya Ignác. Péterke Károly. — *Ungurán.* —
Vaszi.

Gyimesközéplök.

Balázs. Macsuka Ferenc. — *Baliga.* (Azt tartják magukról, hogy Szeke-
turából (?) jöttek). — *Balogh.* Zakota András. — *Bilibók.* Andruc Miklós. —
Blága. — *Ambrus.* Burkus Imre. Hosszú György. Pecula Károly. Rab János.
— *Antal.* Biricske György. Bucsi György. Cakó Péter. Gabri Imre. Gazda Já-
nos. Kácsó Emre. Mikli János. Nótárius György. Pelle Péter. Szakics János.
Sajt István. Az Antalokat általában Hejszák-oknak hívják. — *Bodor.* Bodorka
Dávid. — *Csilip.* — *Csillag.* Kirca Péter. Mária István. Piskó István. Ván-
dor Miklós. — *Ferenc.* Irha Péter. Jegyző István. — *Fikó.* Boos György. Dup-
pos Péter. Kanesi István. (Azt mondják, hogy Szittyából jöttek). — *Főce.*
Dellő (= hülye) György. Cecus János. Ikra Péter. Végrehajtó János. — *Gábor.*
Dombi István (a dombon lakik). Máris György. — *Jánó.* Bucsi Imre. Dendi
István. Kati Péter. Mihályka András. — *Karácsony.* Hosszú István. Kocsis
György. Szityira Erzsébet. — *Kádár.* — *László.* Cóla Károly. Sándor János. —
Molnár Barán Péter. Bule Imre. Busulán Péter. Dió János. Kuruc György.
Magyar András. Néma András. Puliszka Péter. Perzsi János. Sánta Péter. —
Mihók. Csiki Péter. Bálosi János. Fejér Imre. — *Nagy.* — *Nyika.* — *Prezsmér*
(Prázsmárról jöttek). *Simon.* Baconi Imre (Nagybaconból). — *Sebestyén.* —
Szabó. Kusti (= szegény) Dénes. — *Tankó.* Berszán Péter. Bicska
György. Bigyó Péter. Cifra Péter. Csula Dénes. Csukuj Károly.
Dani Márton. Duláj János. Dávid István. Farkas Károly. Financ
Péter. Gyenge György. Juon Imre. Gothár János. Kondor György. Kóta

